

Фуркало В.І., доц. кафедри суспільних
дисциплін УДПУ ім. Павла Тичини.
Фуркало В.С., доц. кафедри суспільних
дисциплін УДПУ ім. Павла Тичини.

ПРО ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ БОЛОНСЬКАОЇ МОДЕЛІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Для України точкою відліку в питанні про Болонський процес став 2004 рік. Саме в цей час МОН України видає ряд наказів:

- № 48 від 28.01.04 р. «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної організації навчального процесу»;
- № 49 від 23.01.04 р. «Про затвердження програми дій щодо положень Болонської декларації в системі вищої освіти України на 2004-2005 роки».

Було передбачено проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Відповідно до наказу МОН України № 48 від 28.01.04 р. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини було внесено до переліку вищих навчальних закладів, що заявили про участь у проведенні педагогічного експерименту щодо запровадження КМСОНП.

Болонський процес містить шість ключових позицій:

1. **Введення двоциклового навчання:** 1-й цикл – ступінь бакалавра (3-4 роки навчання); 2-й цикл – ступінь магістра (через 1-2 роки) /або докторський ступінь (за умови 7-8 років загальної тривалості навчання).
2. **Запровадження кредитної системи (технологія обліку трудомісткості навчальної роботи студента в кредитах):** за основу пропонується прийняти Європейську кредитно-трансферну систему (ECTS), зробивши її накопичувальною, здатною працювати в рамках концепції «навчання упродовж усього життя».

3. **Контроль якості освіти:** передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій. Оцінка буде ґрунтуватися на знаннях, уміннях і навичках студентів. Будуть встановлені стандарти транснаціональної освіти.
4. **Розширення мобільності:** передбачається істотний розвиток мобільності студентів, викладачів та іншого персоналу для взаємного збагачення європейський досвідом (за умови проведення змін у національних законодавчих актах щодо працевлаштування іноземців).
5. **Забезпечення працевлаштування випускників:** знання і вміння випускників повинні бути застосовані і практично використані на користь усієї Європи. Усі академічні ступені та інші кваліфікації повинні відповідати запитам європейського ринку праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощеним (за рахунок використання Додатка до диплома).
6. **Забезпечення привабливості європейської системи освіти:** залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу. Введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної системи накопичення, легкодоступних кваліфікацій тощо сприятиме підвищенню інтересу європейських та інших громадян до вищої освіти.

Загальна кількість країн-учасників Болонського процесу – 48.

Метою ECTS є підвищення якості вищої освіти та якості підготовки фахівців. Для того щоб досягнути такої якості, передбачається і відповідне навантаження на студента на день, на тиждень, на рік. Аудиторне навантаження в день на студента має становити не більше 3-6 годин (у нашому випадку – це 3 пари по 1 год. 20 хв.), а тижневе – 18-28 годин. Рекомендується, щоб навчальні плани містили до 6 навчальних модулів (дисциплін) у семестрі.

Однак в дійсності навантаження студентів перевищує рекомендовану кількість тижневих годин і дисциплін, що вивчають в одному семестрі. Бакалаври, які навчаються чотири роки, у додатку до диплома повинні мати перелік не більше 48 дисциплін, котрі вивчалися. Однак це не відповідає дійсності. Для прикладу візьмемо місцевий факультет початкової освіти, який має шість спеціалізацій за даними на 2008/ 2009 навчальний рік. Кількість предметів для чотирьох спеціалізацій (практична психологія, соціальна педагогіка, фізична культура, дефектологія), що вивчалися протягом 8 семестрів, становила від 70 до 76 дисциплін. До цього необхідно додати ще 3 курсових роботи і по 3 практики. Ті, хто мав спеціалізацію англійська мова і література на факультеті початкової освіти, вивчали 59 дисциплін, а також написали 2 курсові роботи і пройшли практики (польова, школа, табір).

За даними на 2009 р. бакалаври факультету соціальної педагогіки та практичної психології за чотири роки вивчали 77 дисциплін, написали 3 курсових роботи, мали 4 види різних практик.

Що змінилося за 5 років? Зміни відбулися. Бакалаври (термін навчання 3 роки 10 місяців) із спеціалізацією практична психологія мали 5 видів різних практик і вивчали 72 дисципліни. Бакалаври зі спеціалізацією соціальна педагогіка за 8 семестрів вивчали 69 дисциплін, пройшли 5 видів практики, написали одну курсову роботу.

При такій кількості дисциплін, що вивчаються протягом семестру, студенти не в змозі виконати повністю заплановані види робіт, а саме: самостійну роботу, ІНДЗ. Фізично не під силу більшості студентів осилити заплановані різні види завдань. І лише одиниці, за рахунок власного здоров'я, долають навчальні програми.

У Законі України «Про вищу освіту» вказується про необхідність введення стандартів освітньої діяльності та вищої освіти. Такі стандарти повинні бути в межах кожної спеціальності з вказаним обсягом кредитів ЄКТС. Ми вважаємо, що коли мова йде про стандарти, то повинна бути і

деталізація по кожній дисципліні мінімуму інформації для здобувача вищої освіти. Коли мова йде про такий непрофільний предмет як філософія, то необхідно визначити які філософські школи, напрями, системи, ідеї, концепції, гіпотези, тощо є обов'язковими для вивчення. Яку літературу ми віднесемо до обов'язкової чи додаткової, який повинен бути обсяг підручника чи хрестоматії, врешті-решт, що читати і не читати з філософії? Який повинен бути обсяг інформації з філософії для студентів на непрофільних факультетах? Яку кількість інформації студент може засвоїти, виходячи із швидкості читання та конспектування? Без відповідей на ці питання, ми не зможемо досягти необхідної якості знань не лише з філософії.

Ми живемо у масовому суспільстві, породженому розвитком техніки і засобами масової інформації. У такому суспільстві, суспільстві конкуренції, важливим для людини є досягнення успіху. Успіх – мірило визнання, популярності, ефективності, добробуту. Бути успішним – це знаходити підтримки у маси, знати її смаки і страхи, врешті-решт, бути залежним від маси. Що таке маса? Маса – це «такий як усі?» Бути успішним – бути сильнішим від своїх конкурентів.

«Маса розчавлює під собою все, що відмінне, незвичайне, індивідуальне, кваліфіковане й добірне. Хто не схожий на всіх, хто не думає як усі, ризикує, що його усунуть. Та ясно, що ці «всі» насправді не є всі. «Усі» - це нормально була складна єдність мас і розбіжних спеціалізованих меншин. Тепер усі – це тільки маса» [1, 20].

У масовому суспільстві освіта стає масовою. На сьогодні кількість випускників шкіл, що стають студентами, зростає. Якщо вони не долають прохідний бар'єр у державні заклади, то за бажанням можуть навчатися у приватних навчальних закладах. Також деякі вузи беруть на навчання випускників шкіл, які мають 124 бали з непрофільного предмету і 170 балів з профільного.

Масова освіта веде до збільшення числа випускників, що не знаходять роботу. Вузи готують спеціалістів, які не знаходять себе на ринку праці.

Частина цих спеціалістів навчалася на контрактній основі (за власні кошти), не дивлячись на відсутність попиту на дані спеціальності. Певно, що вони керувалися думкою про престижність мати диплом про вищу освіту, однак не подумали про своє працевлаштування.

З іншого боку, навчання за контрактом є тимчасовою формою відтермінованого і прихованого безробіття, маємо на увазі студентів денної форми навчання. Поки студент здобуває освіту, то не стоїть на обліку в центрі зайнятості і держава не виплачує допомогу по безробіттю. В той же час, контрактники фінансують не тільки конкретний вуз, а й сам заклад сплачує різноманітні податки і за рахунок приватних коштів.

На думку Р. Колінза, масова освіта веде до знецінення дипломів. «Процес знецінення дипломів в основному орієнтується сам на себе, він живить сам себе». «Знецінення дипломів – брудна таємниця сучасної освіти. Якби хтось визнав це публічно – навіть гірше, якби це стало предметом політичного обговорення – це змусило б зіткнутися безпосередньо з проблемою класової нерівності та реального зростання класової нерівності, певної міри напряду, пов'язаного із поширенням креденціалізму». [2]

Найбільші битви, що розгортаються на освітніх теренах – битви за якість освіти. Це головний приз, який намагається отримати кожен, хто наділений найменшими амбіціями і самолюбством. Якістю освіти переймаються також учасники Болонського процесу. Від 4 березня 2008 р. Україна є членом Європейського реєстру забезпечення якості (EQAR). Включення до EQAR стало можливим після забезпечення якості освіти (ESG). Ці стандарти і рекомендації були прийняті на конференції в березні 2005 року.

На сьогодні в Україні якість освіти складається з трьох систем: а) системи внутрішнього забезпечення якості; б) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності вузів та якості вищої освіти; в) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із

забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання і забезпечення якості вищої освіти.

Система внутрішнього забезпечення якості освіти згідно європейських стандартів повинна складатися з таких елементів: 1) вуз повинен орієнтуватися на стратегію і процедури забезпечення якості освіти; 2) вуз має переглядати програми і дипломи, здійснювати їх моніторинг; 3) вуз зобов'язаний розробити критерії і процедури оцінювання студентів; 4) заклад має забезпечити якість викладацького складу; 5) вуз повинен мати достатні навчальні ресурси; 6) у вузі має бути створена інформаційна система і оприлюднена публічна інформація про навчальні програми і кваліфікації даного вузу.

Поняття якості освіти є багатовимірним і охоплює навчальну і дослідницьку роботу, навчальні програми, науково-педагогічний склад викладачів, ресурси і матеріально-технічну базу.

При використанні ECTS виявлені такі недоліки:

- відсутність обов'язкового складання іспиту з дисципліни, що вивчається студентом, не формує психологічної установки на довготривале запам'ятовування інформації;
- частина матеріалу з дисциплін залишається за межами розгляду студента, оскільки отримавши оцінку 60-Е, він відмовляється від подальшого вивчення матеріалу;
- при підготовці ІНДЗ у формі реферату частина студентів просто копіює уже готовий матеріал по заданій темі з Інтернету;
- при підготовці матеріалів для виступу на семінарі використовуються ксерокопії, а не конспект, написаний власною рукою;
- у відомостях обліку успішності студентів за формою семестрового контролю відсутня шкала підсумкового контролю;
- при проведенні семінарських занять кожен студент має отримати оцінку, як правило, у великих групах за допомогою тестування, а

тестування з гуманітарних наук не дає можливості повною мірою виявити міркування, творчі здібності студента;

- студент, який набрав балів на 3-Е, 3-Д, не може отримати 5-А.

Після підсумкового контролю через деякий проміжок часу проводиться комплексна контрольна робота для студентів з аналізом якості, успішності. Також комплексна контрольна робота виявляє теми, за якими студенти отримують низькі оцінки.

Література

1. Ортега –і – Гасед. Вибрані твори / Перекл. з іспанської В. Бурггардта, В.Сахна, О.Товстенко. – К.: Основи, 1994. – 420 с.
2. Коллінз Ренделл. Знецінення дипломів та майбутнє університетів // Режим доступу: commons.com.ua.
3. Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 24 верес. 2015 року: (офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2015. – 100 с.